

УДК 330.3:658.1

Р. В. Губарев,

к. е. н., керівник відділу закупівель, ТОВ "МЕДИКАЛ АДВАНСТ"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9449-2989>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.13.58

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

R. Gubarev,

PhD in Economics, Head of the Procurement Department, "MEDICAL ADVANCE" LLC

METHODOLOGY FOR ANALYZING THE LOGISTICS MECHANISM OF THE ENTERPRISE

У статті узагальнюються методико-прикладні положення управління логістичною підсистемою суб'єктів господарювання. Констатується, що вагомою функцією в цій сфері слугує функція аналізування. Завдяки аналізу виявляються, по-перше, проблемні аспекти функціонування логістичного механізму та логістичної підсистеми підприємства в цілому; по-друге, чинники і шляхи вдосконалення, модернізації та підвищення ефективності функціонування системи логістики корпоративних структур; по-третє, можливості, пріоритети, інструменти та засоби системного покращення організації та безпосередньо роботи логістичного механізму функціонування й розвитку підприємства. Визначено характеристики діяльності, які є критеріями аналізування логістичного механізму функціонування підприємства. Встановлено, що під час надання характеристики логістичного механізму функціонування підприємства слід аналізувати такі аспекти, як ефективність, раціональність, результативність. Узагальнено, що методика аналізування логістичного механізму функціонування підприємства передбачає підбір індикаторів та здійснювання оцінювання й діагностики за наступними 4 композиційними індексами: постачання; стимулювання; ефективність; рентабельність.

The article summarizes the methodological and applied provisions of management of the logistics subsystem of economic entities. It is noted that the analysis function serves as an important function in this area. Thanks to the analysis, firstly, problematic aspects of the functioning of the logistics mechanism and the logistics subsystem of the enterprise as a whole are revealed; secondly, the factors and ways of improving, modernizing and increasing the efficiency of the functioning of the logistics system of corporate structures; thirdly, the possibilities, priorities, tools and means of system improvement of the organization and directly of the work of the logistics mechanism of the functioning and development of the enterprise. The characteristics of the activity, which are the criteria for analyzing the logistics mechanism of the enterprise's functioning, have been determined. These characteristics include: (1) efficiency, (2) rationality, (3) effectiveness. Within the framework of such a component as efficiency, it is proposed to evaluate two leading components — supply and stimulation. Within the framework of the "effectiveness" component, such components of the analysis as the efficiency of resource use and the profitability of costs for the operation of the enterprise's logistics system are defined. Thus, 4 composite indexes of analyzing the logistics mechanism of the enterprise were identified. Within the framework of the first — "Supply" it is proposed to analyze the degree of satisfaction of the enterprise's needs in the supply of goods and current assets; within the scope of the second — "Stimulation" — the quality and efficiency of the system of stimulation of participants — partners of the enterprise in logistics; within the third — "Efficiency of resource use" — the efficiency

of use of all groups of resource provision involved in the maintenance of the logistics system of the economic entity; within the framework of the fourth — "Profitability" — a general indicator of financial performance and, in particular, profit on capital invested in the formation and modernization of the logistics system and logistics mechanism of the enterprise.

Ключові слова: управління підприємствами, менеджмент, логістика, логістичний механізм, формування, методологія аналізування, концепційні положення.

Key words: enterprise management, management, logistics, logistics mechanism, formation, analysis methodology, conceptual provisions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На підприємствах виробничої сфери питання логістики, по суті, набувають такого ж рівня важливості, як і безпосередньо виробництва та збуту продукції. Логістика виступає продовженням виробництва забезпечуючи на вході постачання необхідних виробничих запасів, сировини і комплектуючих, а на виході реалізуючи функції та завдання постачання готової продукції у торговельно-дистрибуційну мережу. Виготовити продукцію надзвичайно важливо, однак питання її подальшого просування на ринки, транспортування, складування, розподілу та реалізації мають не менший рівень актуальності. Відповідно, логістична підсистема підприємства має бути належним чином організована, має функціонувати як єдиний механізм та бути ефективною. Для таких цілей, власне, й формується та реалізується логістичний механізм функціонування підприємства.

Оцінювання ефективності та якості такого механізму здійснюється зі застосуванням методики аналізу, яка має як універсальні ознаки, так і специфічні для кожного виду економічної діяльності і навіть кожного суб'єкта господарювання специфічні властивості, характеристики. Розробка такої методики є важливим завданням в системі менеджменту функціонування й розвитку суб'єкта господарювання.

Вказане актуалізує завдання вдосконалення і покращення теоретико-методичних і методико-прикладних засад аналізування логістичного механізму функціонування та розвитку бізнес-одиниць.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ

Посилення ролі й важливості логістичних систем у діяльності як промислових підприємств, так і суб'єктів господарювання інших видів економічної діяльності у виробництві та торгівлі закономірно посилили увагу до загальної проблематики у сфері управління логістикою. Йдеться про результати наукових досліджень таких авторів як А. Бутов, Т. Васильців, В. Володченко, О. Горбенко, Т. Дячкова, Н. Калюжна, О. Ковальчук, С. Колесников, Є. Крикавський, А. Мохненко, О. Наумов, Б. Семак, Н. Хвищук та ін.

Позаяк, і глобальні і суто мікрорівневі практичні аспекти, а також постійно існуюча нестабільність внутрішнього і зовнішнього середовища господарювання, потреба в розширенні діяльності та забезпеченні розвитку бізнесу, які в тій, чи іншій мірі тісно корелюють з відповідною модернізацією логістичних підсистем суб'єктів господарювання, створюють закономірне об'єктивно існуюче підґрунтя для здійснення нових наукових пошукувань у сфері удосконалення й подальшого поступу науково-прикладного інструментарію ефективізації логістичних процесах на українських підприємствах.

Актуальність роботи з формування методичних рекомендації з аналізування логістичного механізму функціонування підприємства є стабільно високою і, власне, це визначає високий рівень уваги до результатів наукових пошукувань у цій сфері, а, відтак, і попит з боку бізнесу на такі наукові розробки. Вказане формує і теоретичну, і прикладну потребу в подаль-

Рис. 1. Система параметрів та індикаторів аналізування логістичного механізму функціонування підприємства

ших наукових пошукуваннях в досліджуваній сфері.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є подальший розвиток методології аналізування логістичного механізму функціонування підприємства.

ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЙОГО ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

З-поміж топ-менеджменту українських підприємств ще на довоєнному етапі розвитку національної економіки вівся дискурс в частині підвищеної уваги до так званих забезпечуючих сфер і підсистем виробництва, а також до різного роду партнерств у цій сфері. У логістичних системах учасниками співпраці можуть виступати як безпосередньо підприємства — стейкхолдери каналів просування (транспортування, складування, безпосередньо логістики тощо) товарів й матеріально-товарних цінностей, а також покупці продукції чи споживачі, яких вони обслуговують.

Таким чином, під час аналізування якості й ефективності функціонування логістичної підсистеми (логістичного механізму діяльності і розвитку бізнесу) фокус уваги, по суті, концентрується навколо результативності функціонування логістичних каналів: визначаються такі параметри та індикатори, як от — загальний рівень прибутковості та рентабельності логістичного механізму (чи окремо взятого ка-

налу постачання товарів/ сировини, виробничих запасів тощо), міра задоволеності суб'єктів — учасників цільових сегментів відповідного логістичного механізму.

Загальна ж характеристика логістичного механізму функціонування підприємства являє собою багатофакторну конструкцію, що передбачає як фінансові показники господарської діяльності всіх учасників — суб'єктів системи логістики, так і рівень загальної корисності системи та її елементів на загал. Фінансові показники, своєю чергою, можуть визначатися ефективністю виконання різноманітних завдань і обов'язків логістичного механізму.

На рис. 1 наведено авторське бачення параметрів та індикаторів аналізування логістичного механізму функціонування підприємства. На рис. 1 показано, яким чином визначені елементи ефективності логістичного механізму функціонування підприємства визначають загальний результат господарської діяльності в сфері логістики. Водночас, слід також вести мову й про аналіз управління функціонуванням та розвитком логістичної під системи підприємства. До прикладу, етап управління передбачає можливість безпосереднього управління тими ризиками, які піддаються такому впливу, за допомогою застережливих процедур або захисних способів.

Трансферт ризику забезпечує можливість дійсного відновлення ресурсів, якщо, незважаючи на усі ухвалені підприємством заходи са-

мострахування, ризик втрати цих ресурсів все ж таки продовжує існувати. Трансферт ризику знаходить вираження у формі передачі ризику.

Крім того при реалізації функцій ризик-менеджменту ресурсів у межах логістичного механізму функціонування підприємства можна виділити два аспекти: виявлення функціональних причин виникнення ризику та врахування можливостей ризик-менеджменту ресурсів відповідати загальним завданням комплексного управління ресурсами в системі логістики підприємства. Цим етапам реалізації функцій ризик-менеджменту ресурсів потрібно надати детальну характеристику з урахуванням особливостей їх реалізації у межах логістичного механізму функціонування підприємства.

Антикризові процеси на підприємствах рекомендується досліджувати, структурувати і здійснювати в рамках системи антикризового управління, яка включає технологію функціонування, методичний апарат та спеціально підготовлений персонал. Структуризацію антикризового процесу на підприємствах необхідно здійснювати на основі принципів сценарного моделювання його стадій та етапів. Даний підхід дасть змогу суб'єктам господарювання використовувати механізм слабких сигналів, який забезпечує завчасне нарощування запасу гнучкості, дозволяє усунути небезпеку на ранній стадії, сформулювати банк цільових антикризових програм з аналізування логістичного механізму функціонування підприємства.

Аналіз в системі управління логістичним механізмом функціонування підприємства об'єктивно передбачає необхідність постійного моніторингу її рівня. Причому аналіз теоретичних джерел з цієї проблеми дозволяє зробити висновок, що є дві думки щодо доцільності розрахунку кількісного узагальненого показника логістичного механізму функціонування підприємства:

- розрахунок показника є недоцільним, а методика — некоректною;
- розраховувати показник потрібно.

Щодо першого, то науковці схиляються до думки, що якість логістичного механізму функціонування підприємства є показником (чи характеристикою), вплив на яку має значна кількість факторів, сила більшості кожного з яких є вагомою та достатньою, щоб призвести логістичну діяльність суб'єкта господарювання до катастрофічних збитків. Тому доцільно лише визначити джерела та перелік ризиків у логістичних процесах підприємства та оцінити

ймовірність реалізації кожного з них, можливі суми втрат для підприємства і не робити висновку щодо узагальненого показника якості логістичного механізму функціонування підприємства. Беззаперечно, такий підхід має право на існування.

Щодо другого підходу, то його недоліком є складність обґрунтування методики розрахунку узагальненого показника, проте перевагою — наочність та можливість використання серед множини інших узагальнюючих показників ефективності функціонування логістичної підсистеми в бізнесі.

Отже, розглянута методика розширює якісну інтерпретацію рівня якості логістичного механізму функціонування підприємства і визначає режим функціонування загальної системи логістики підприємства. На жаль, вона концентрується переважно на аналізі якості логістичного механізму функціонування підприємства і не дозволяє провести своєчасне діагностування настання загроз, які виникають у таких функціональних сферах, як транспортування, складування, розподіл та ін.

Як вже зазначалося, категорію якості логістичного механізму функціонування підприємства окремі науковці відносять більшою мірою до фінансових, тому в економічній літературі можна зустріти підходи, згідно яких пропонується визначати поріг якості системи логістики через фінансову спроможність підприємства, що одночасно робить актуальним розгляд основних підходів до розпізнавання кризового стану логістичного механізму функціонування підприємства. У загальному випадку в задачах розпізнавання передбачається, що досліджуване підприємство може приймати один з двох взаємовиключаючих станів: нормальний (безкризовий) і кризовий.

Проте, з огляду на концептуальну сутність поняття логістичного механізму функціонування підприємства, під час його аналізування кожному підприємству найбільш доцільно формувати власну методику, яка базується на розрахунку ймовірності настання збитків або міри відхилення фактичних (або планових) показників діяльності підприємства від критичних (у точці беззбитковості чи інших критичних обмеженнях).

Щодо концептуальних засад розробки стратегії розвитку логістичного механізму функціонування підприємства, то з точки зору методології стратегія у цій сфері являє собою одну з базових стратегій, поряд із конкурентною, фінансовою, а також розділяється як одна із функціональних стратегій.

Враховуючи сучасну практику організації антикризового управління, у т. ч. в логістиці, до переліку суб'єктів цього процесу, як правило, включають власника підприємства, економіста-фінансиста (фінансовий директор) підприємства, функціонального антикризового менеджера-співробітника підприємства, функціонального антикризового менеджера-співробітника консалтингової фірми, державні та відомчі інституції (в особі фахівців з питань процедур банкрутства, відомчих комісій з реструктуризації тощо), арбітражного керуючого, представників кредиторів, визначені особливості їх завдань та повноважень.

Причому розробка мети (завдань) стратегії розвитку логістичного механізму функціонування підприємства та змісту її окремих етапів обумовила доцільність виділення та розгляду аспектів системного походження кризи та можливостей її переборення тільки за рахунок відновлення здатності логістичної підсистеми підприємства як мікроекономічної системи до самоорганізації, підтримки її внутрішнього та зовнішнього гомеостазу.

Творчий розвиток здобутків окремих наукових шкіл в управлінні логістикою дозволив визначити основні вимоги (обмеження) антикризового управління, а саме: врахування специфіки діяльності окремого суб'єкта господарювання, наслідків окремих антикризових заходів у сфері логістики для працівників та власників (мінімізація втрат), часових (наявного часу для реалізації антикризових заходів до втрати системою керованого стану) та ресурсних (обсяг залучених ресурсів та вартість управлінських заходів) обмежень антикризового процесу, а також стану та швидкості змін у зовнішньому середовищі бізнесу.

Вважаємо також, що основними принципами розробки стратегії розвитку логістичного механізму функціонування підприємства є системні (об'єктивність, комплексність, відповідність, контроль, оптимальність, основної ланки, законність, ефективність) та специфічні принципи, які диференціюються щодо механізму (опора на антикризову свідомість, антикризова мотивація діяльності, упередженість в розв'язанні проблем, багатоваріантність, реалістичність), процесу (стратегічність) (цілеспрямованість), послідовність та ін.).

Оцінка ефективності політики розвитку логістичного механізму функціонування підприємства повинна спиратися на оцінку результативності, швидкості, економічності та достатності досягнутих результатів для норма-

лізації життєздатного стану логістичної підсистеми підприємства, відновлення пошкоджених кризою параметрів життєздатності, стабільності й ефективності функціонування системи логістики та бізнесу на загал.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦІЙ СФЕРІ

Завдяки аналізу стану логістичного механізму функціонування підприємства виявляються його проблемні аспекти, а також міра повноцінності й сформованості логістичної підсистеми підприємства в цілому, чинники і шляхи вдосконалення, модернізації та підвищення ефективності функціонування системи логістики корпоративних структур, а також можливості, пріоритети, інструменти та засоби системного покращення організації та безпосередньо роботи логістичного механізму функціонування й розвитку бізнесу в цілому.

Під час надання характеристики логістичного механізму функціонування підприємства слід аналізувати такі аспекти, як ефективність, раціональність, результативність.

Таким чином, методика аналізування логістичного механізму функціонування підприємства передбачає підбір індикаторів та здійснювання оцінювання й діагностики за наступними 4 композиційними індексами:

- (1) постачання;
- (2) стимулювання;
- (3) ефективність;
- (4) рентабельність.

У межах першого — "Постачання" запропоновано аналізувати міру задоволення потреб підприємства в постачанні поварів й оборотних активів; у межах другого — "Стимулювання" — якість й ефективність системи стимулювання учасників — партнерів підприємства по логістиці; у межах третього — "Ефективність використання ресурсів" — ефективність використання всіх груп ресурсного забезпечення, залучених в обслуговування логістичної системи суб'єкта господарювання; у межах четвертого — "Рентабельність" — загальний показник фінансової результативності та зокрема прибутку на інвестований у формування й модернізацію логістичної системи і логістичного механізму підприємства капіталу.

Перспективним напрямом подальших досліджень у цій сфері є удосконалення методики моніторингу побудови та розвитку логістичного механізму підтримки діяльності і забезпечення розвитку суб'єктів реального сектора національного господарства.

Література:

1. Бутов А. Формування ефективної системи управління логістикою на підприємствах. Галицький економічний вісник. 2012. № 3(36). С. 161—166.

2. Васильців Т., Лупак Р., Васильців В. Характеристика функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. Економічний дискурс. 2017. № 1. С. 161—172.

3. Горбенко О. В. Термінологічний апарат вітчизняної логістики. Управління проектами, системний аналіз і логістика. 2012. Вип. 10. С. 420—427.

4. Калюжна Н. Г., Шеремет А. С. Логістична система України: актуальні проблеми та пріоритети відновлення. Бізнес Інформ. 2022. № 4. С. 90—96.

5. Колесников С. О., Володченко В. В. Сучасні напрями розвитку інновацій та інформаційних технологій в логістичній системі промислових підприємств України. Економічний вісник Донбасу. 2020. № 1 (59). С. 49—56.

6. Криківський Є. В., Чорнописька Н. В. Логістичні системи: навч. посіб. Львів: В-во НУ "Львівська політехніка", 2009. 264 с.

7. Мохненко А. С., Наумов О. Б., Чмут О. О. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. № 48. С. 19—24.

8. Репіч Т. А., Дячкова Т. О. Ефективність логістичної системи підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6739>

9. Сумець О. М. Теоретико-методологічні засади логістичної діяльності підприємств агропродовольчого комплексу: монографія. Харків: КП "Міська друкарня", 2015. 543 с.

10. Хвищун Н. В., Ковальчук О. В. Сутність логістичної концепції в економічних дослідженнях. Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент". 2018. Вип. 15. С. 270—278.

11. Vasylytsiv T., Mulska O., Levytska O., Lupak R., Semak B., Shtets T. Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. Science and innovation. 2022. № 18(2). pp. 44—58.

12. Mulska O., Levytska O., Panchenko V., Kohut M., Vasylytsiv T. Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2020. № 18 (3). pp. 426—437.

References:

1. Butov, A. (2012), "Forming of effective system of logistic management in enterprises",

Galician Economic Bulletin, vol. 3 (36), pp. 161—166.

2. Vasylytsiv, T., Lupak, R., and Vasylytsiv, V. (2017), "Characteristics of functional components of economic security of the information and communication technologies sector of Ukraine", Economic discourse, vol. 1, pp. 161—172.

3. Gorbenko, O. V. (2012), "Terminological apparatus of domestic logistics", Project management, system analysis and logistics, vol. 10, pp. 420—427.

4. Kalyuzhna, N. G., and Sheremet, A. S. (2022), "Logistics system of Ukraine: current problems and priorities of restoration", Business Inform, vol. 4, pp. 90—96.

5. Kolesnykov, S., and Volodchenko, V. (2020), "Modern trends in the development of innovations and information technologies in the logistics system of industrial enterprises of Ukraine", Economic Herald of Donbass, vol. 1 (59), pp. 49—56.

6. Krykavskyi, E. V., and Chernopyshka, N. V. (2009), Lohistychni systemy [Logistics systems], Lvivska politehnika, Lviv, Ukraine.

7. Mohnenko, A. S., Naumov, O. B., and Chmut, O. O. (2023), "Model of the organizational and economic mechanism of the logistics system of the enterprise", Scientific Bulletin of Kherson State University, vol. 48, pp. 19—24.

8. Repich, T. A., and Dyachkova, T. O. (2018), "Effectiveness of the logistics system of the enterprise", Efficient economy, [Online], vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6739> (Accessed 4 March 2024).

9. Sumets, O. M. (2015), Teoretyko-metodolohichni zasady lohistychnoyi diyal'nosti pidpryyemstv ahroprodovolchoho kompleksu [Theoretical and methodological principles of logistics activity of enterprises of the agro-food complex], Miska drukarnya, Kharkiv, Ukraine.

10. Khvishtun, N. V., and Kovalchuk, O. V. (2018), "The essence of the logistic concept in economic research", Economic sciences. Economics and Management series, vol. 15, pp. 270—278.

11. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Levytska, O., Lupak, R., Semak, B., and Shtets, T. (2022), "Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation", Science and innovation, vol. 18 (2), pp. 44—58.

12. Mulska, O., Levytska, O., Panchenko, V., Kohut, M., and Vasylytsiv, T. (2020), "Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine", Problems and Perspectives in Management, vol. 18 (3), pp. 426—437.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2024 р.